

TØNSBERG KOMMUNE

HANDLINGSPLAN

VOLD I NÆRE RELASJONER

- OVER 18 ÅR

INNHold

Handlingsplanens bakgrunn.....	3
Rammer for handlingsplanen.....	3
Handlingsplanens fokusområder	4
Hva innebærer vold i nære relasjoner	4
Hva er vold	5
Nære relasjoner og vold.....	6
Voldsutsattes kontakt med kommunen.....	7
Eldre	7
Flyktninger / asylsøkere	7
Personer med nedsatt funksjonsevne	7
Rusavhengige og personer med psykisk sykdom	8
Fengselinnsatte	8
Akuttilbud i kommunen	8
Tønsbergregionen legevakt.....	8
Krisesenteret i vestfold	8
Unge overgripere	9
Tilbud i barn og unge	9
Fokusområde unge overgripere.....	9
Tiltak i handlingsplanen	10

HANDLINGSPLANENS BAKGRUNN

Tønsberg kommunes handlingsplan tar utgangspunkt den satsing som er igangsatt fra statens side med å synliggjøre volden gjennom stortingsmelding og handlingsplaner mot vold i nære relasjoner. Kommunens handlingsplan favner likevel flere typer av vold og overgrep enn Meld. St. 15 (2012-2013) Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner – Det handler om å leve.

Siden krisesenterloven trådte i kraft i 2010 skal alle kommuner ha et krisesentertilbud til kvinner, menn og barn som er utsatt for vold eller trusler om vold i nære relasjoner. Krisesentertilbudet skal være heldøgns og ha dagtilbud, det skal gi brukerne støtte, veiledning og hjelp til å ta kontakt med andre deler av tjenestetilbudet.

Krisesenteret i Vestfold ligger i Tønsberg kommune, som er vertskommune for et vertskommunesamarbeid mellom Andebu, Hof, Holmestrand, Horten, Larvik, Lardal, Nøtterøy, Re, Sandefjord, Stokke og Tjøme.

RAMMER FOR HANDLINGSPLANEN

Handlingsplanen er rettet mot kommunens tiltak for å redusere og forebygge vold i nære relasjoner. Tiltakene retter seg mot alle personer som har krav på beskyttelse mot vold i nære relasjoner, uansett om de er barn eller ungdom, ung eller gammel, mann eller kvinne, flyktning eller asylsøker rusavhengige og/eller psykisk syk, har nedsatt funksjonsevne eller er utviklingshemmet.

Det gjøres ikke noe spesielt skille mellom hvem som er overgriper, om det er innenfor eller utenfor familie, om det er en omsorgsperson eller ikke.

Planen har to hoveddeler – en del gjelder spesielt vold i nære relasjoner i barnefamilier – den andre delen omhandler voldsutsatte over 18 år samt unge overgripere.

Krisesenteret i Vestfold er kommunens hovedleverandør av profesjonelle tjenester og tilbud til personer som er utsatt for vold i nære relasjoner.

Krisesenteret har delt av sin spesialkompetanse om vold og voldsutsatte og behovet i Vestfold/Tønsberg i forbindelse med arbeidet med handlingsplanen. Gjennom dette er det avdekket at kommunikasjonen og kunnskapen om krisesenterets tilbud samt samordningen av krisesenterets hjelpetilbud med kommunens har et stort forbedringspotensial. Flere av tiltakene i handlingsplanen speiler de statlige handlingsplanene når det gjelder de områder kommunen har ansvar for.

HANDLINGSPLANENS FOKUSOMRÅDER

Kommunens tjenestetilbud både innenfor helse- og omsorg, barn og unge, samt integrering og opplæring er sammensatt med svært mange ansatte. Hovedfokus for handlingsplanen utenom de spesielle behovene for barn og unge, vil være kompetanse hos ansatte både på å avdekke og gi informasjon om tilbud og tiltak.

Vold overfor eldre, utviklingshemmede, personer med nedsatt funksjonsevne, voldsutsatte rusavhengige og psykisk syke, flykninger / asylsøkere er handlingsplanens fokusområder. I tillegg er tiltak i forhold til unge overgripere tatt inn i planen. Delplanen som omhandler barnefamilier har voldsutsatte barn og unge som fokusområde.

For å sikre en tilfredsstillende måloppnåelse av handlingsplanens tiltak er det fokusert på de enkle og lite ressurskrevende tiltakene som kan gi stor effekt.

HVA INNEBÆRER VOLD I NÆRE RELASJONER

Vold i nære relasjoner er et omfattende samfunnsproblem¹. Bruk av vold er i strid med norsk lov, og er et angrep på grunnleggende menneskerettigheter. Vold i nære relasjoner er straffbare handlinger på lik linje med vold som skjer i andre sammenhenger. Norge har sluttet seg til en rekke internasjonale avtaler som forplikter staten til å beskytte egne borgere mot vold, overgrep og annen inhuman behandling.

Vold som foregår i nære relasjoner medfører særlige utfordringer. Det kan være vanskelig å anmelde en nærstående, og den utsatte kan velge å heller skjule volden. Det gjør det utfordrende å avdekke og stoppe volden, og å hjelpe den utsatte.

I tillegg til de synlige og umiddelbare fysiske skadene volden medfører, er det klare sammenhenger mellom vold og senere fysisk og psykisk uhelse. Både de helsemessige konsekvensene og omfanget av vold i nære relasjoner, tilsier at dette er et alvorlig folkehelseproblem.

I tillegg til de helsemessige konsekvensene, har vold i nære relasjoner også store sosial konsekvenser. Den enkeltes mulighet til å delta aktivt i samfunnet reduseres, og kan føre til isolasjon, økonomiske konsekvenser og arbeidsledighet.

Vold har også store samfunnsøkonomiske kostnader i form av økte behov for hjelpetiltak i skolen, psykisk og fysisk helsehjelp, barneverntiltak samt krisesenterhjelp og økt behov for politiresurser.

HVA ER VOLD

En mye brukt definisjon på vold er Per Isdalsⁱⁱ: « Vold er enhver handling rettet mot en annen person som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutter å gjøre noe den vil».

Volden har mange uttrykk. Isdal opererer med fem ulike voldstyper: Fysisk vold, seksuell vold, materiell vold, psykisk vold og latent vold.

Fysisk vold inkluderer et vidt spekter av handlinger fra det å holde, dytte riste eller klype, via bruk av slag, spark eller våpen og til drap. Alvorlig vold gir høy risiko for fysisk skade, mens den andre volden som ikke gir slik risiko betegnes som moderat.

Seksuell vold kan dreie seg om at fra trakassering og krenkelser til å bli presset til å utføre uønskede seksuelle handlinger, inkludert å bli utsatt for voldtekt og seksuell tortur. Den seksuelle volden er svært psykologisk nedbrytende, fordi den rammer vår mest private og sårbare side.

Materiell vold er handlinger rettet mot ting og gjenstander. Særlig hvis voldsutøver tidligere har anvendt fysisk vold, kan den materielle volden virke svært skremmende og lammende.

Psykisk vold er alle måter å skade, skremme og krenke på, som ikke er direkte fysiske i sin natur. Det kan også være måter å styre eller dominere andre på, ved hjelp av en bakenforliggende makt eller trussel. Det kan være snakk om direkte eller indirekte trusler, degraderende og ydmykende atferd, kontroll, utagerende sjalusi, isolering og emosjonell vold.

Latent vold er vold som virker i kraft av sin mulighet. Det å ha opplevd vold gjør at den voldsutsatte vet at det kan skje igjen, og blir styrende for den voldsutsattes atferd. Volden er da til stede hele tiden i kraft av sin mulighet.

Økonomisk vold kommer i tillegg. Denne form for vold kan komme til uttrykk ved at partneren forhindres i å ha rådighet over sin egen økonomi. Vedkommende nektes adgang til sin egen og eventuell felles bankkonto, eller forhindres i å ha en inntekt, og presses dermed til å be om penger. I noen tilfeller tvinges partneren også til å underskrive på lån og risikerer å bli sittende med en stor gjeld. Konsekvensen er ofte økonomisk underdanighet og avhengighet.

Æresrelatert vold er også en form for vold i nære relasjoner. Volden utøves for å beskytte familiens ære og blir ofte utøvd av flere enn en person. Volden kan være svært alvorlig vold som ekstrem sosial kontroll, tvangsekteskap, utstøtelse, syrevold, æresdrap samt annen fysisk og psykisk vold.ⁱⁱⁱ

NÆRE RELASJONER OG VOLD

Nære relasjoner har mange definisjoner. I de statlige tiltakene omhandler i hovedsak vold fra nåværende eller tidligere partner, både likekjønnede og ulikekjønnede parforhold og uavhengig av etnisk bakgrunn og funksjonsevne. Også eldre kvinner og menn som utsettes for vold fra partner, barn, barnebarn og andre nære familiemedlemmer omfattes.

Staten har egne satsninger rettet mot barn og ungdom som opplever vold i hjemmet.^{iv} Det samme gjelder tvangsekteskap og kjønnslemlestelse.^v

I forhold til vold som finner sted innenfor omsorgssektoren mot eldre eller personer med nedsatt funksjonsevne fra en person den utsatte har et avhengighetsforhold blir dette behandlet i stortingsmeldingen Frihet og likeverd^{vi}.

I folkehelsemeldingen 2015 er vold i nære relasjoner et gjennomgangstema og hvor kommunene blir oppfordret til å utvikle kommunale handlingsplaner som virkemiddel for å sikre et helhetlig og samordnet hjelpetilbud i kommunene^{vii}

I stortingsmeldingen om fremtidens primærhelsetjeneste^{viii} omtales vold i nære relasjoner på mange plan. Her blir også folkehelseperspektiv, kommunens helse- og omsorgstjeneste og fastlegenes rolle presisert.

Også i stortingsmeldingen om likestilling^{ix} er vold et gjennomgangstema, hvor blant annet skolens oppgave som holdningsskaper blir nevnt.

Krisesenterloven er et av flere tiltak som skal gi rettslig beskyttelse mot vold i nære relasjoner. Også straffeloven 2005 §§ 282 og 283 har straffebud som omhandler vold i nære relasjoner. Personkretsen i krisesenterloven omhandler alle relasjonene i straffeloven § 282, men er videre enn dette. I følge presiseringer gjort av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet gjelder krisesenterloven også andre relasjoner der de involverte har eller har hatt gjensidige plikter overfor hverandre og/ eller har vært avhengig av hverandre. I tillegg kommer ofra for tvangsekteskap og kjønnslemlestelser inn under definisjonen, det samme kan også ofre for voldtekt og menneskehandel.

VOLDSUTSATTES KONTAKT MED KOMMUNEN

ELDRE

Ansatte i kommunens helse- og omsorgstjenesten ved hjemmetjenester, seniortilbud, sykehjem og omsorgsboliger og dagtilbud demente er de som i hovedsak er i kontakt med eldre i tillegg til fastlegene. Observeres tilfeller av vold mot brukere eller pasienter innen omsorgen for eldre håndteres dette innenfor dagens systemer.

Kommunen pr i dag ikke etablert en systematisk tilnærming til vold og eldre.

FLYKTNINGER / ASYLSØKERE

Flyktninger og asylsøkere har flere kontaktpunkter i kommunen. NAV Tønsberg har ansvaret for introduksjonsordningens sosial og økonomiske del, mens Tønsberg Voksenopplæring tar seg av opplæringen innenfor norsk og samfunnsfag. Tønsberg Voksenopplæring har innarbeidet en temadag om vold i nære relasjoner, hvor Krisesenteret deltar med faglig innhold. NAV Tønsberg har ingen egne virkemidler, men alle veiledere for brukerkontakt har høy fokus på området. Ved mistanke om at noen er voldsutsatte blir de henvist til krisesenter, politi, helsetjeneste, barnevern mv.

Kommunens Migrasjonshelsetjeneste gir fastlegetilbud til alle nyankomne flyktninger og asylsøkere som oppholder seg i kommunen. Tjenesten fungerer som et fastlegekontor og har i tillegg tilgang til psykiatrisk sykepleier og psykologbistand. Migrasjonshelsetjenesten har kontakt med Tønsberg Voksenopplæring ved behov for enkeltpersoner. Utover vanlige prosedyrer for melding til barnevern o.l. har ikke migrasjonshelsetjenesten etablert noen tiltak i forhold til vold i nære relasjoner.

PERSONER MED NEDSATT FUNKSJONSEVNE

Ansatte i kommunens helse- og omsorgstjeneste, i arbeids- aktivitets- og fritidstilbud, boliger med og uten bemanning gir tjenester til disse tjenestemottakerne.

Virksomhet helse- og omsorgstjenester for bemannede boliger (HOB) har prosedyrer for tiltak ved mistanke om og ved akutte konkrete tilfeller av seksuelle overgrep eller utøvelse av vold mot tjenestemottakere.

Fastlegene i kommunen har også ansvar for tjenester, det samme gjelder legevakten.

RUSAVHENGIGE OG PERSONER MED PSYKISK SYKDOM

Personer med behov for hjelpetiltak innen for rus og psykisk helse får sine tjenester fra flere instanser og virksomheter i kommunen. Kommunen gir også tjenester gjennom private og ideelle organisasjoner. Krisesenteret skal være et tilbud til alle, og det planlagte nye krisesenterbygget utformes med mulighet for kortvarig mottak og avklaring av overgrepssituasjonen for voldsutsatte med rusproblemer eller omfattende psykiske lidelser.

FENGSELINNSATTE

Kommunens fengselshelsetjenesten har ansvar for å gi helsetjenester til de innsatte. Innsatte er både i gruppen overgripere og utsatte.

Fengselshelsetjenesten har fokus på forebyggende tiltak overfor innsatte og familie. Kommunen har en representant i et treårig behandlings- og forskningsprosjekt i Helse Sør-Øst etablert av Helsedirektoratet med mål om å øke kunnskap om sedelighetsdømte.

AKUTTILBUD I KOMMUNEN

TØNSBERGREGIONEN LEGEVAKT

Legevaktens SO-team Vestfold har rutiner ved mottak av personer som har vært utsatt for voldtekt/seksuelle overgrep.

KRISESENTERET I VESTFOLD

Krisesenteret i Vestfold gir tilbud til kvinner, menn og barn som er utsatt for vold eller trusler om vold i nære relasjoner. Krisesenteret er et midlertidig botilbud, har dagsamtaletilbud, gir råd og veiledning og gir oppfølging i reetableringsfasen. Tilbudet er et gratis lavterskeltilbud og voldsutsatte kan ta kontakt selv, gjennom politi, legevakt eller andre. Tilbudet til kvinner/barn og menn/barn er to adskilte enheter.

Krisesenteret er et kommunalt tilbud med høgskoleutdannet fagpersonell.

UNGE OVERGRIPERE

Det er nødvendig med mer kompetanse omkring barn og unge som utøver krenkende adferd overfor andre barn. I dag har barn og ungdom som begår seksuelle overgrep mot andre barn få eller ingen tilbud. I mange tilfeller skjer overgrepene overfor søsken og foreldre har ansvaret for å forebygge ytterligere overgrep. Foreldre velger også ofte å skjerme overgriper mot reaksjoner fra politi, barnevern o.l. ved ikke å kontakte hjelpeapparatet. Konsekvensen er at verken familiene eller de involverte får den profesjonelle hjelpen de har behov for.

TILBUD I BARN OG UNGE

Virksomhet Barn og Unge jobber har mange forebyggende tiltak i forhold til vold og overgrep. Dette gjelder både i forhold til avdekking av voldsutsatte barn, men også i forhold til unge overgripere. Involvert i dette arbeidet er alle virksomhetene som er i kontakt med barn som skole, barnehage, helsestasjon, PPT og barnevern mm.

Kommunen har egne psykologer og et behandlingstilbud til barn og unge og deres familier.

ATV – Alternativ til vold – Vestfold fokuserer primært på behandlingstilbud til menn og kvinner over 18 år, som utøver vold i nære relasjoner, og har bosted i Vestfold. Barn og unge samarbeider med ATV.

FOKUSOMRÅDE UNGE OVERGRIPERE

Barn og Unge har igangsatt et prosjekt i samarbeid med Incestsenteret i Vestfold om planlegging av et behandlingstilbud for unge overgripere. Prosjektet skal også se på samarbeid med andre instanser om et tilbud i Norge.

TILTAK I HANDLINGSPLANEN

INFORMASJON OM HJELPETILTAK	ANSVARLIG	GJENNOMFØRING
Oppdatert informasjon på kommunens og krisesenterets internettside om nettsteder, hjelpetiltak osv. som finnes nasjonalt og i kommune	Ansvarlige ledere	2016 og løpende
Sikre at kommunen har tilgjengelig informasjon om vold og tjenester til personer med begrensede norskkunnskaper. Sørg for å ha oppdatert informasjon på andre språk både kommunens nettsteder, brosjyrer, eventuelt informasjon om andre nettsteder ^x	Ansvarlig ledere	2016 løpende
KOMPETANSEHEVENDE TILTAK	ANSVARLIG	GJENNOMFØRING
Øke kompetanse om vold i nære relasjoner hos ansatte som gir tjenester til utsatte grupper. Sørg for at det blir fokus på temaet og at ansatte får informasjon om nettsteder, e-læring m.m	Ledere på alle nivå	2016 løpende
Fokus på kompetansen i hjemmetjenesten og sykehjemmene om vold mot eldre. Bruke e-læringsprogram i www.vernforeldre.no	HJTJ SIT	2016 løpende
Øke kompetansen hos fastlegene – informere om e-læringskurs som utarbeides av Nasjonal kompetansesenter for legevaktmedisin i 2016	VHT	2016
Rutiner som sikrer at legevaksleger har obligatorisk kurs i vold og krisehåndtering	Legevakten	2016 løpende
Kompetansetiltak for ansatte som jobber med utviklingshemmede – se case og e-læringskurs: http://www.bufdir.no/Nedsatt_funksjonsevne/Retningslinjer_seksuelle_overgrep_utviklingshemmede/ http://kurs.helsekompetanse.no/ingenhemmeligheter/	HOB	2016 løpende
RUTINER OG TILTAKSKORT	ANSVARLIG	GJENNOMFØRING
Oppdatere kommunens rutiner i tråd med <i>Retningslinjer. Ved seksuelle overgrep mot voksne med utviklingshemmede</i> (Bufdir2014) ^{xi}	HOB	2016
Virksomheter i helse og omsorg utarbeider tiltakskort for å avdekke og gi et tilbud til overgrepsofsatte i tråd med veileder for helse- og omsorgstjenestens arbeid med vold i nære relasjoner som Helsedirektoratet publiserer i 2016	Alle virksomheter i HO	2017
Utarbeide rutiner for samhandling med krisesenteret	VHT i samarbeid med krisesenteret	2017
Gjennomgå behovet for bruk av individuell plan for voldsutsatte. Tiltak 40 i statens Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014 - 2017	VHT + THO i Samarbeid med Krisesenteret	2017
UNGE OVERGRIPERE	ANSVARLIG	GJENNOMFØRING
Igangsette prosjekt innen kartlegging, risikovurdering og spesifikk behandling av unge overgripere	Virksomhetsleder BOU	2017
OPPDATERING AV HANDLINGSPLANEN	ANSVARLIG	GJENNOMFØRING
Handlingsplanen revideres årlig sammen med andre strategiplaner	Kommunal-direktør HO	2017

ⁱ Meld. St. 15 (2012-2013) Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner – Det handler om å leve

ⁱⁱ Meld. St. 15 (2012-2013) Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner – Det handler om å leve (Isdal 2000)

ⁱⁱⁱ www.bufdir.no

^{iv} Barndommen kommer ikke i reprise – Strategi for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014-2017) Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

^v Handlingsplan mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensning av unges frihet (2013-2017) Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

^{vi} Meld. St. 45 (2012-2013) Frihet og likeverd. Om mennesker med utviklingshemming

^{vii} Meld. St. 19 (2014-2015) Folkehelsemeldingen. Mestring og muligheter.

^{viii} Meld. St. 26 (2014-2015) Fremtidens primærhelsetjeneste – nærhet og helhet

^{ix} Meld. St. 44 (2012-2013) Likestilling kommer ikke av seg selv.

^x <https://dinutvei.no/> Nasjonal veiviser ved vold og overgrep

^{xi}

http://www.bufdir.no/global/Seksuelleovergrep_Retningslinjer_digital_norsk.pdf